

MUUTTOLIIKKEIDEN HALLINTA JA HALLITSEMATTOMUUS

HUOMIOITA RAJOJEN JA LIIKKUMISEN SUHTEISTA EUROOPASSA

Me olemme 12 hengen ryhmä, 12 nuorta henkilöä täynnä toivoa ja unelmia, tapasimme toisemme Syyriassa tai Turkissa, ja päätimme lähteä yhdessä Eurooppaan. Ryhmässä on lääkäri, tuomari, kaksi arkkitehtiä, taidemaalari, designsuunnittelija, elokuvaohjaaja, sosiaalityöntekijä, kokki, näyttelijä ja ensiapuhoitaja. Puolet ryhmästä ei voinut jatkaa opintojaan sodan takia. Suurin osa ryhmästä pakeni Turkkiin muutamia vuosia sitten, ennen kuin päätti kokeilla mahdollisuuttaan ylittää meri. Turkkiin jääminen merkitsee odottamista tilanteessa, missä ei ole mahdollisuutta työskennellä laillisesti tai opiskella. Jääminen merkitsee odottamisen hyväksymistä, vain sen odottamista, että tilanne muuttuisi. Mutta meidän nuoruutemme ei kestä niin pitkään. Ryhmässä on 11 syyrialaista ja 1 ranskalainen. Hänelle, hänen passillaan, rajat ovat avoimet. Tässä järjestelmässä hän on ihminen, hänellä on oikeus ja mahdollisuus elää missä haluaa. Erilaisista syistä, joita yhdistää halu jakaa tämä kokemus yhdessä, olemme nyt matkalla maahan, jossa nafarat voivat olla ihmisiä jälleen. Ainakin tämä on päämäärämme.

mellä salakuljettajat kutsuvat asiakkaita, ja sillä kirjoittajat viittaavat myös itseensä. Teksti on kirjoitettu Turkin rannikolla Izmirissä, josta on tullut keskeinen lähtöpaikka kohti Eurooppaa. Se voisi hyvin olla kirjoitettu myös Marokossa, jossa siirtolaiset edelleen yrittävät päästä aitojen yli Espanjaan kuuluviin Ceutan ja Melillan kaupunkeihin, tai Libyassa, jossa tuhannet siirtolaiset lähtevät vaaralliselle merimatkalle kohti Italiaa ja Maltaa, tai missä tahansa Euroopan lähialueilla. Kreikan saaristoon on saapunut vuoden 2015 ensimmäisen kymmenen kuukauden aikana 540 000 ihmistä, pääasiassa Syyrian sisällissotaa pakenivia pakolaisia, Italiaan puolestaan 140 000 ihmistä (Frontex 2015b). Vaikka turvapaikanhakijoiden määrä Euroopassa on moninkertaistunut ja konflikteja pakenevia ihmisiä on enemmän kuin kertaakaan toisen maailmansodan jälkeen, noin 60 miljoonaa, suurin osa heistä on Lähi-idän ja Afrikan vakaimmissa maissa (UNHCR 2015).

Siirtolaisten lisääntynyt liikkuminen Eurooppaan on tehnyt näkyväksi eurooppalaisen rajapolitiikan toimimattomuuden ja sen tuhoisat seuraukset: Välimerellä on kuollut vuonna 2015 jo yli 3 500 ihmistä (IOM 2015). EU-maiden tiukasta viisumipolitiikasta johtuen keskeiset reitit Eurooppaan kulkevat salakuljettajien avulla Välimeren yli, joko Pohjois-Afrikasta Italiaan tai Turkista Kreikkaan.

Teksti on julkaistu 9.9.2015 turkinkielisessä *Migrant Solidarity* -blogissa otsikolla ”Nafarat: matka Turkista Saksaan” (Göçmen Dayanışması 2015). *Nafar* tarkoittaa blogin mukaan arabiaksi ”sitä, jolla ei ole nimeä, ilman oikeutta, numeroa joukossa”. Tällä ni-

Välimeren ylittäminen on kuitenkin vain yksi etappi matkalla, joka jatkuu Kreikan saaristosta Balkanin läpi tai Lampedusalta Italian kautta kohti Keski-Eurooppaa. Siirtolaisten lisääntynyt määrä näyttää saavuttaneen kriittisen massan, joka on saanut eurooppalaisen rajajärjestelmän kaaokseen. Italian ja Kreikan lisäksi Unkarista on muodostunut yksi keskeinen pakolaiskriisin näyttämö sen jälkeen, kun syyskuun alussa tuhannet pakolaiset lähtivät kävelemään moottoriteitä pitkin kohti Wieniä poliisin estettyä heidän pääsyä Saksaan meneviin juniin Budapestissa (Kasperek & Speer 2015). Unkari on pyrkinyt estämään pakolaisten maahantuloa rakentamalla yli 100 kilometrin pituisen aidan Serbian vastaiselle rajalle sekä sulkenut kovin ottein siirtolaisia rekisteröintileireihin (Human Rights Watch 2015).

Euroopan rajat ovat samanaikaisesti sekä vahvistuneet että avautuneet. Unkarin lisäksi Kreikka ja Bulgaria ovat rakentaneet ulko-rajoilleen raja-aitoja estämään siirtolaisten maahantuloa, ja samalla ne ovat haluttomia ottamaan vastuuta maahan tulleista tuhansista turvapaikanhakijoista. Maiden rajaviranomaiset ja poliisi ovat toimineet käytännössä liikenteenohjaajina sen sijaan, että yrittäisivät rekisteröidä turvapaikanhakijoita ja pysäyttää heidän liikkumisensa (Kasperek & Speer 2015). Siirtolaiset pyrkivät jatkamaan matkaa kohti Länsi- ja Pohjois-Eurooppaa, joissa on paremmat mahdollisuudet toimeentuloon ja kansainvälisen suojelun saamiseen sekä mahdollisesti perheenjäseniä tai sukulaisia. Turkissa rajanylitystä odottavien siirtolaisten tilanne tai kamppailut matkan jatkamisesta Unkarissa ovat esimerkkejä liikkeen ja rajojen yhteentörmäyksistä eri puolilla Eurooppaa ja Euroopan lähialueilla. Siirtolaisten leirejä on syntynyt myös Calais'hin Ranskan puolelle Englannin kanaalia ja Ventimigliaan Italiaan lähelle Ranskan vastaista rajaa (Salmon 2015). Rajat tulevat näkyviksi siellä, missä siirtolaisten liike yritetään pysäyttää tai heidän on pakko turvautua vaarallisiin yrityksiin matkan jatkami-

seksi. Siirtolaisten liikkuminen Eurooppaan ja Euroopassa muodostuukin moninaisista ei-lineaarista reiteistä, odottamisesta sekä moninaisten rajojen ylittämisestä (Rigo 2009, 109).

Dramaattiset tapahtumat Välimerellä ja kauttakulkumaissa ovat nostaneet jälleen esille ”Linnake-Euroopan” metaforan, sen kuinka siirtolaisten maahantulo Eurooppaan pyritään estämään eri tavoin. Käsitys rajoista liikkumisen pysäyttämisen ja maahanpääsyn estämisen välineenä on kuitenkin harhaanjohtava, sillä yhden rajan linnoittaminen vain hidastaa liikkumista tai muuttaa liikkumisen reittejä (ks. Mezzadra & Neilson 2013). Nicholas de Genova (2005, 242–249; 2013) käyttää käsitettä *rajaspektaakkeli* viittamaan siihen, kuinka rajojen representaatiot tekevät näkyväksi maahanmuuton hallintaa ja vahvistavat kuvaa rajoista ulossulkemisen paikkana. Samalla rajaspektaakkeli hämärtää sekä liikkumisen hallinnan rakenteellisen väkivallan että sen, kuinka rajat sisällyttävät siirtolaisia Euroopan poliittiseen ja yhteiskunnalliseen tilaan alisteisessa asemassa. Humanitäärinen kriisi Unkarissa ja Välimerellä siirtää huomion rajapolitiikasta, joka pakottaa kolmannelle maailmalle tulevat siirtolaiset, mukaan lukien sotaa pakenevat ihmiset, vaarantamaan henkensä päästäkseen Eurooppaan. Samaan aikaan kun uusia pakolaisia toivotetaan tervetulleiksi Eurooppaan, tuhannet aikaisemmin saapuneet turvapaikanhakijat odottavat käännytystä säilöönottokeskuksissa tai ovat päätyneet pappertomiksi (ks. Anderson 2015).

Siirtolaisten liikettä on tarkasteltava suhteessa rajoihin, sillä *ilman rajoja ei olisi siirtolaisuutta tai maahanmuuttoa*, vaan ainoastaan liikkuvia ihmisiä. Rajat ovat maahanmuuttopolitiikan keskeinen instituutio, koska ne muokkaavat liikkumisen olosuhteita ja erottavat rajoja ylittäviä ihmisiä kansalaisuuden, maahantulon synn tai riskianalyyysien perusteella. Rajat seuraavat siirtolaisia Euroopan oikeudelliseen tilaan, sillä heidän asemaansa määrittää karkotuksen mahdollisuus niin kauan, kunnes he saavat pysyväisluonteisen

oleskeluluvan. Euroopan rajat eivät käy yksin alueen rajojen kanssa, vaan niiden toiminta liikkumisen hallinnan välineenä niin Euroopan sisä- kuin ulkopuolella on mahdollista tavoittaa vain suhteessa siirtolaisten liikkeeseen. *Siirtolaisuus ei siten tarkoita pelkästään liikkumista, vaan se on liikkumisen ja rajojen välinen suhde.* Artikkelissa tarkastelen liikkumisen hallinnan lähtökohtia, rajojen muuttunutta roolia sekä niiden erilaisia tilallisia ja ajallisia muotoja liikkumisen pidättämisessä eurooppalaisessa kontekstissa ennen kaikkea siitä näkökulmasta, minkälaisia vaikutuksia rajoilla on niitä ylittäviin ihmisiin.

LIKKUMINEN YLIMÄÄRITTYNEENÄ ILMIÖNÄ

Kuten Turkista Eurooppaan lähteneiden sisällissotaa paenneiden syyrialaisen ryhmän kirjoituksessa käy ilmi, liikkumiseen liittyy pyrkimys jatkaa opiskeluja, töitä ja yleisemmin elämää – ”meidän nuoruutemme ei kestä niin pitkään”. Vaikka pakolaisuus ymmärretään usein henkilön elämää määrittävänä identiteettinä, ei ole olemassa mitään erityistä ”pakolaisuuden kokemusta” (Malkki 1995, 510–512; Turton 2003). Liikkumisen taustalla on aina moninaisia syitä ja ihmisten luokitteluja pakeneva elämä, eikä liikkumista siten ”voida koskaan kokonaan palauttaa ensimmäisiin ja objektiivisiin syihin tai ennalta määrättyihin tekoihin” (Rigo 2009, 109). Siinä missä länsimaiden kansalaisten liikkuminen ymmärretään yksilöllisten valintojen ilmauksena, etenkin köyhistä maista lähtevien ihmisten liikkuminen nähdään reaktiona ulkoisiin olosuhteisiin. Monet tutkijat ovat jo pitkään kritisoineet siirtolaisten uhriuttamista (esim. Aradau 2004; Sharma 2005). Lähtemisen ja liikkumisen olosuhteisiin liittyvää haavoittuvaisuutta ei pidä sekoittaa ihmisten kykenemättömyyteen toimia ja tehdä valintoja. Ete-

lästä pohjoiseen suuntautuvia muuttoliikkeitä eivät erota erilliseksi ilmiöksi viime kädessä niinkään lähtemisen syyt, vaan erilaiset liikkumisen mahdollisuudet – toisin sanoen rajat. Nimenomaan rajat kääntävät liikkumisen taustalla olevat pyrkimykset vapauteen ja itenäisyyteen haavoittuvaisuudeksi ja pahimmillaan hyväksikäyttöksi.

Kysymys liikkumisen syistä on myös keskeinen muuttoliikkeiden hallinnan lähtökohta. Muuttoliikkeiden hallinta perustuu liikkumisen redusoimiseen määrättyyn ”objektiiviseen” syyhyyn, kuten työntekoon tai pakolaisuuteen, joka on joko riittävä tai riittämätön oleskeluluvan saamiselle. Maahanmuuton hallinnan näkökulmasta siirtolaisten liikkuminen on alisteista objektiivisille työntö- ja vetotekijöille. Näin ollen liikkuminen käsitetään usein taloudellisen rationaliteetin tai liikkumaan pakkottavien tekijöiden määrittämänä toimintana (esim. Piore 1979). Max Weber (1892, 797–798) esitti maatyöläisten asemaa käsittelevässä tutkimuksessaan, kuinka muuttoliikkeitä kaupunkeihin ei voida palauttaa yksinkertaisiin selitysmalleihin.

On järjetöntä etsiä perusteluja liikkeille, jotka ilmentävät valtavaa psykologista vapauden taakkaa. Monessa suhteessa tämä on suuri illuusio, mutta ihmiset ja maatyöläiset eivät elä ainoastaan leivästä. Heidän pyrkimyksensä tekevät meille selväksi, että ”leipä ja voi” -kysymykset ovat toissijaisia.

Muuttoliikkeisiin erottamattomasti liittyvä pyrkimys vapauteen ja parempaan elämään on kuitenkin korvautunut lähes kokonaan ”leipä ja voi” -kysymyksillä.

Ihmisten liikkuminen näyttäytyy lähtökohtaisesti *ongelmana* pysyvään asettumiseen perustuvalla kansallisvaltiojärjestelmälle. Juuri ajatus kansoihin ja niitä vastaaviin kansallisvaltioihin jakaantuneesta maailmasta muodostaa muuttoliikkeiden julkilausumattoman viitekehyksen, jota voidaan kutsua Liisa Malkin (1995) tavoin ”asioiden kansalliseksi jär-

jestykseksi”. Malkki käyttää myös käsitettä asettumisen metafysiikka viittaamaan vallitsevaan tapaan nähdä ihmisten kiinnittymisen alueelliseen järjestelmään luonnollisena. Kansallisvaltiojärjestelmän ja siihen liittyvän ”kansojen perheen” oletetun luonnollisuuden seurauksena rajat ylittävä liikkuminen näyttäytyy juurettomuutena ja patologisena tilana suhteessa asettumiseen perustuvaan järjestelmään (Malkki 1992). Vastaanottavan valtion näkökulma ja metodologinen nationalismi läpäisee keskustelua maahanmuuttajien kotouttamisesta, jossa kiinnostuksen kohteena on se, kuinka siirtolaisten liike saa luonnollisen päätöksensä integraationa kansalliseen yhteiskuntaan (Wimmer & Glick Schiller 2002; de Genova 2005).

Kansallisvaltiot ovat keskeinen ihmisten liikkumista sääntelevä instituutio. Liikkumisen hallinnasta on muodostunut valtion suvereniteetin ilmaus siinä määrin, että John Torpey (2000) käyttää termiä ”legitiimin liikkumisen monopoli” kuvatakseen liikkumisen kontrollointia väkivaltamonopoliin verrattavana valtion suvereniteetin piirteenä. Kansainvälisessä oikeudellisessa järjestelmässä on tunnustettu liikkumisen oikeus valtion alueella ja emigraation oikeus, siis oikeus lähteä maasta, mutta ei vastaavasti immigraation oikeutta (Cole 2010). Immigraation oikeuden puuttuminen tekee käytännössä tyhjäksi emigraation oikeuden. Ainoa poikkeus valtion oikeuteen säädellä maahanmuuttoa koskee pakolaisia, joiden maahantuloa ei Geneven pakolaissopimuksen mukaan saa estää eikä heitä saa palauttaa alueelle, jossa heitä uhkaa kidutus tai muu epäinhimillinen kohtelu. Toisen maailmansodan jälkeen Geneven pakolaissopimuksen (1951) kodifioima yksilökeskeinen pakolaisen määritelmä toimii edelleen turvapaikkapolitiikan viitepisteinä. Sopimus määrittää ainoastaan oikeuden hakea kansainvälistä suojelua, sen sijaan valtioilla on oikeus päättää pakolaistatuksen myöntämisestä. Turvapaikkapolitiikkaa näyttää ohjaavan enenevässä määrin konfliktialueiden turvallisuus-

tilanteen arviointi ja mahdollisuus palauttamiseen lähtömaahan (esim. Schuster 2011a).

Keskeinen erottelu liittyen muuttoliikkeisiin globaalista etelästä perustuu pakotetun muuttoliikkeen erottamiseen vapaaehtoisesta tai taloudellisesta siirtolaisuudesta. Samalla siirtolaisesta on muodostunut eräänlainen ylijäämäkategoria kansainvälisessä oikeudessa, sillä sen piirissä siirtolaisille ei ole vastaavaa määritelmää kuin pakolaisille (Karantani 2005). Liikkumisen oikeus on sidoksissa liikkumisen ”pakottavuuden” asteeseen, mutta kansainvälinen oikeus ei tunnusta kuitenkaan taloudellisista syistä pakottavaa liikkumista. Tämä vastakkainasettelu läpäisee suhtautumista muuttoliikkeisiin siinä määrin, että pakolainen yleisesti esitetään humanitäärisen pelastamisen kohteena, ja hänen kelpoisuutensa suojeluun määrittyy taloudellisten pyrkimyksien poissaolon nojalla (Long 2013, 7). Niin humanitääristen kuin työvoiman maahanmuuton kriteerien sääntelyllä on suora yhteys maahanmuuton muotoihin. Näin ollen se, määrittykö henkilö työperusteiseksi vai humanitääriseksi maahanmuuttajaksi, on osaltaan riippuvaista maahantulon väylien kontrollin asteesta ja viranomaisten oleskelulupa päätöksistä. Vastaavasti laitton maahanmuutto on sidoksissa laillisen maahantulon ja oleskelun ehtoihin (Geddes 2008, 131). Laitonta maahanmuuttoa ei ole olemassa ilman, että on ensin määritelty laillisen maahanmuuton ja oleskelun kriteerit (esim. Dauvergne 2009; Düvell 2008; Ngai 2004).

Liikkuminen on nykymaailmassa aina suhteessa liikkumisen hallintaan, joka määrittelee erilaisia liikkuvuuden muotoja. Serhat Karakayali ja Enrica Rigo (2010, 129) kirjoittavat, kuinka pakolainen, ”laiton” siirtolainen tai vierastyöläinen eivät ole identiteettejä eivätkä nimeä määrittäviä sosiaalista ryhmää, vaan kyse on oikeudellis-hallinnollisista kategorioista, jotka mahdollistavat muuttoliikkeiden hallinnan kulloisenkin yhteiskunnallisen ja poliittisen kompromissin mukaisesti. ”Yksilölliset motiivit liikkumiseen ovat merkityksettömiä

näiden kategorioiden tai hahmojen rakentamisessa” (mt.). Muuttoliikkeiden käsitteellistämisen tavat muokkaavat liikkumisen hallinnan epistemologista ja poliittista maaperää. Turvapaikkajärjestelmän ”väärinkäyttäjä” ja ”laiton maahanmuuttaja” ovat muodostuneet eurooppalaisen rajapolitiikan keskeisiksi hahmoiksi 1990-luvulta alkaen Euroopan maiden pyrkiessä rajoittamaan maahanmuuttoa. Samalla liikkumista käsitellään yhä enemmän turvallisuuskysymyksenä. Köyhästä etelästä tulevien ihmisten liikkuminen rinnastetaan rikollisuuden, huumekaupan ja ihmiskaupan kaltaisiin uhkiin ja riskeihin uusien kontrollimuotojen oikeuttamisen perustana, mihin viitataan käsitteellä turvallistaminen (*securitization*) (Bigo 2002; Huysmans 2000 & 2006; Guild 2009) ja muuttoliikkeen kriminalisaatio (esim. de Giorgi 2010). Muuttoliikkeitä kuvaava kieli ei ole viatonta tai neutraalia, vaan ”jokainen nimeämisen ja luokittelun teko on aina poliittinen teko” (Agier 2011, 33).

Abdelmalek Sayadin (2004, 177) mukaan käsityksemme maahanmuutosta on abstraktien a priori määritelmien muokkaama kenties enemmän kuin mikään muu yhteiskunnallinen objekti. Maahanmuutto ilmaantuu jo valmiiksi ylimäärittynään ilmiönä: se on ”valtioajattelun” tuote ja kansallisen perspektiivin läpäisemä. Nämä tiedostamattomat rakenteet muokkaavat perustavasti käsitystämme maahanmuutosta (mt., 278). Muuttoliikkeiden ymmärtäminen edellyttää liikkumisen hallinnan kategorioiden kriittistä tarkastelua ja ennen kaikkea siirtolaisten subjektiviteetin ja moninaisten pyrkimysten asettamista tarkastelun keskiöön. Voimakkaimmin näitä huomioita on korostettu muuttoliikkeen autonomiaa käsittelevässä keskustelussa (Mezzadra 2011; Papadopoulos & Tsianos 2013; Mitropoulos 2007; Moulrier Boutang 2002), joka on liittynyt läheisesti siirtolaisten oikeuksia puolustaviin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Autonomialla ei tarkoiteta objektiivisten tekijöiden (kuten köyhyyden tai humanitääristen katastrofien) vähättelyä, vaan sitä, että huolimatta rajavalvonnan uusista

muodoista ja hallitun maahanmuuton tavoitteista muuttoliikkeet eivät ole koskaan täysin hallittavissa, sillä niiden perustana ovat ihmisten moninaiset syyt etsiä parempaa elämää liikkumalla.

Muuttoliikkeen autonomiaa korostaa siirtolaisten tarkastelemista aktiivisina toimijoina sen sijaan, että muuttoliikkeet nähtäisiin passiivisena reaktiona ulkoisiin tekijöihin. Siirtolaisuus ei välttämättä tarkoita traumaattista menetystä vaan se voi olla luonteva vaihtoehto omien unelmien toteuttamiseksi. Muuttoliikkeen autonomian perspektiivistä liikkuminen on strategia, jolla yritetään parantaa omaa ja läheisten elämää (Mitropoulos 2007, 129–130). Huomion kiinnittäminen rajoihin ja siirtolaisten toimijuuteen luo mahdollisuuden tarkastella muuttoliikkeitä, ei niinkään kysymällä, miksi ihmiset liikkuvat tai ovatko he kotoutuneet yhteiskuntaan, vaan pohtien sitä, miten he rakentavat elämänsä rajojen määrittämässä puitteissa ja miten rajat vaikuttavat liikkumiseen ja laajemmin siirtolaisten asemaan yhteiskunnassa. Vaikka siirtolaiset eivät aina onnistu rajoja ylittämään, se ei tee merkityksettömäksi muuttoliikkeen taustalla olevia moninaisia subjektiivisia tekijöitä.

EROTTELEVA RAJAJÄRJESTELMÄ

Nykyisen pakolaiskriisin juuret ulottuvat pitkälle EU:n yhteisen rajapolitiikan historiaan ja ennen kaikkea Vapauden, oikeuden ja turvallisuuden alueen perustamiseen. Schengen-alueena tunnetun vapaan liikkuvuuden alueen voimaantumisen myötä vuonna 1995 rajavalvonta poistui sopimukseen liittyneiden maiden välisiltä sisärajoilta, ja samalla alueen reunavaltioiden ulkorajat muuttuivat koko Schengen-alueen yhteisiksi ulkorajoiksi. (Geddes 2008; Walters 2002.) Schengen-alueen luomista seurasi myös erottelu EU-kansalaisen ja kolmannen maan kansalaisen välillä ja sitä vastaava rajojen kaksinaistuminen (Van Houtum &

Pijpers 2007): EU-kansalaiset ja heihin rinnastettavat henkilöt voivat liikkua ja hakea töitä rajoituksetta Euroopassa, kun taas liikkumisen kontrollit kohdistuvat valikoivasti kolmansien maiden kansalaisiin. Schengenin sopimukseen oli kirjattu ”kompensoivien toimenpiteiden” kehittäminen turvallisuuden ja vapauden tasapainon säilyttämiseksi, mikä käytännössä on tarkoittanut muuttoliikkeiden ja ennen kaikkea laittoman maahanmuuton torjunnan keskeistä asemaa Euroopan raja- ja turvallisuuspolitiikassa. Turvallisuus ja kontrollien lisääminen eivät kuitenkaan ole ristiriidassa liikkumisen edistämisen kanssa, vaan ne ovat liikkumisen ehto tilanteessa, jossa liikkuvuuden eri muotoja säädellään ja ohjataan samassa tilassa (Walters 2006; ks. Foucault 2010).

Eurooppalaisesta rajajärjestelmästä on kehittynyt monitahoinen kokonaisuus, johon jäsenvaltioiden instituutioiden lisäksi osallistuvat Euroopan rajaturvallisuusvirasto Frontex, kolmansien maiden viranomaiset, yksityiset toimijat (kuten lentoyhtiöt ja turvallisuusyritykset) ja kansainväliset organisaatiot (kuten Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM) (ks. Geiger & Pécoud 2010; Guild 2009). Vuonna 2004 perustettu Frontex on keskeinen instituutio rajavalvonnan kehittämisessä ja yhteistyön koordinoimisessa eri toimijoiden välillä, vaikka sillä ei itsenäistä toimivaltaa eikä omia rajavalvontajoukkoja olekaan. Frontex tekee maahanmuuton riskianalyysia ja järjestää koulutuksia viranomaisille, ja siten pyrkii yhtenäistämään ja vahvistamaan suhtautumista muuttoliikkeisiin turvallisuuden kehityksessä. Turvallisuudesta ja maahanmuuton hallinnasta on muodostunut tuottoisaa liiketoimintaa monille rajavalvonnan kehittämiseen osallistuville yksityisille turvallisuusalan yrityksille. (Andersson 2014; Feldman 2011; Kasparek 2010.) Maahanmuuton hallinnan kustannuksia selvittäneen *The Migrants' Files* (2015) -projektin mukaan EU-maat käyttävät siirtolaisten karkotuksiin noin miljardi euroa vuodessa.

Viisumi- ja oleskelulupapolitiikka on keskeinen instrumentti, jonka avulla kolmansien

maiden kansalaisten liikkumista voidaan ohjata jo lähtömaissa. EU-maat ovat yhdistäneet viisumipolitiikkaansa, sillä sisärajojen poistamisen seurauksena yhden jäsenmaan myöntämä viisumi mahdollistaa liikkumisen koko Schengen-alueella. EU on määritellyt ”valkoisen listan” viisumivapaista maista sekä viisumeja tarvitsevien maiden ”mustan listan”, jolla ovat kaikki Afrikan maat ja lähes kaikki Aasian valtiot (Van Houtum 2010; Jeandesboz 2014). Lisäksi viisumien myöntämiseen vaikuttavat turvallisuusviranomaisten tekemät riskianalyysit laittoman maahanmuuton riskistä. Huolimatta Geneven pakolaissopimuksen asettamista rajoitteista EU-maat ovat hankaloittaneet myös sotaa ja konflikteja pakenevien maahantuloa Eurooppaan. Jos henkilö tulee köyhästä maasta tai konfliktialueelta ja siten mahdollisesti hakee turvapaikkaa, sitä epätodennäköisempää viisumin saaminen Eurooppaan on. Liikenteenharjoittajille säädetty velvollisuus tarkistaa matkustajien maahantuloluvat sekä sanktiot ”laittomien” maahantulijoiden kuljettamisesta Eurooppaan ovat muuttaneet myös kuljetusyhtiöt osaksi rajavalvontakoneistoa (Scholten 2015).

Laittoman maahanmuuton torjunta on ollut ensisijainen rajapolitiikan kehittämistä ohjaava päämäärä verrattuna turvapaikanhakijoiden oikeusturvan takaamiseen ja kansainvälisten velvoitteiden noudattamiseen. Liza Schusterin (2011a) mukaan EU:n jäsenmaiden tavoitteena on vähentää turvapaikanhakijoiden määrää ”absoluuttiseen minimiin”, sen sijaan että varmistettaisiin kansainvälisen suojelun myöntäminen sitä tarvitseville. Turvallisuuden ja kontrolloinnin nimissä tehtävän liikkumisen hallinnan käänköpuolena on muuttoliikkeiden muuttuminen epävirallisiksi (*irregularization of migration*), sillä laillisten maahantulon väylien puute pakottaa ylittämään rajat laittomasti (Mezzadra & Neilson 2013; Triandafyllidou 2010). Vaikka 2000-luvulla on luotu yhteisiä standardeja korkeasti koulutettujen asiantuntijoiden liikkumisen helpottamiseksi, kysymys liikkumisen väylien kehittämisestä kolmansista

maista tulevalle muulle työvoimalle ja pakolaisille on puuttunut EU:n yhteistyöstä (Castles 2006; Noll 2008). Turvapaikan hakemisesta on muodostunut keino laillistaa väliaikaisesti oleskelu Euroopassa ulkorajojen laittoman ylittämisen jälkeen. Siten laillisten liikkumisen väylien rajallisuus on aiheuttanut sekä laittoman maahanmuuton että turvapaikanhakijoiden määrän kasvua.

Huolimatta pyrkimyksestä yhtenäistää turvapaikkapolitiikkaa EU-maissa käytännöt eri jäsenmaissa vaihtelevat edelleen merkittävästi: vuonna 2014 EU-maissa ratkaistusta noin 357 000 turvapaikkahakemuksesta vajaa puolet oli myönteisiä, mutta myönteisten päätösten osuus vaihteli 5 prosentista (Unkari) 77 prosenttiin (Ruotsi) (Eurostat 2015). Yhteisen turvapaikkapolitiikan perustan muodostava Dublin-järjestelmä on osoittautunut ongelmalliseksi sekä jäsenmaiden vastuunjaon että turvapaikanhakijoiden yhdenvertaisen kohtelun osalta. Varsinaisesti vuonna 2003 käyttöön otetun Dublin-järjestelmän tarkoituksena on estää henkilöä hakemasta turvapaikkaa useasta jäsenvaltiosta määrittämällä vastuu turvapaikkahakemuksen käsittelystä sille jäsenvaltiolle, jossa turvapaikanhakija ensiksi rekisteröity tai jättää turvapaikkahakemuksen. (Huysmans 2006; Noll 2000; Schuster 2011b.) EU on jakautumassa kahtia Länsi- ja Pohjois-Euroopan maihin, joissa sotaa ja vainoa pakenevilla on mahdollisuus saada kansainvälistä suojelua, sekä Itä- ja Etelä-Euroopan maihin, joissa turvapaikanhakijat päätyvät rekisteröintilaitteille tai elämään kadulla. Dublin-järjestelmä muodostaa samalla Euroopan sisäisen käännytyjärjestelmän, jossa turvapaikanhakijoita palautetaan Länsi- ja Pohjois-Euroopasta Etelä- ja Itä-Euroopan ensimmäisiin turvapaikkamaihin.

Liikkumisen kontrollointi on aina ihmisten kontrolloimista: rajavalvonta ei niinkään kohdistu rajoihin, vaan niitä ylittäviin ihmisiin. EU:n tavoitteena on liikkumisen kokonaisvaltainen kontrollointi lähtemisestä maahantuloon ja maasta poistumiseen

(Jeandesboz 2014). Eurooppalaisen rajajärjestelmän perustan muodostavat digitaaliset tietojärjestelmät, jotka mahdollistavat liikkumisen ja oleskelun kontrolloinnin paikasta ja ”papereista” riippumatta. Tietojärjestelmiin tallennetaan siirtolaisten sormenjäljet ja biometriset tunnisteet sekä rajanylitykset, turvapaikka-, viisumi- ja oleskelulupahakemukset. Elämäkerralliset tiedot aikaisemmista hakemuksista ja vierailuista Eurooppaan toimivat perusteena päätettäessä uusista oleskeluluvista tai viisumeista, ja siten tietojärjestelmät mahdollistavat *rajojen yksilöitymisen*. Liikkumisen hallinnan erotteleva luonne heijastuu myös rajajärjestelmän kehittämiseen kohti älykkäitä rajoja (*smart borders*), joiden päämääränä on helpottaa ja automatisoida rajamenettelyjä valikoiduille kolmansien maiden kansalaisille. (Broeders 2007; Brouwer 2008; Rygiel 2011.) Tietojärjestelmät ja niihin perustuvat virtuaaliset rajat mahdollistavat rajavalvonnan jatkamisen Euroopan sisäpuolella.

Rajajärjestelmän tarkoitus ei ole estää liikkumista kolmansista maista, vaan valikoida ja erotella liikkumista, edistää koulutetun ja halutun työvoiman liikkumista ja vaikeuttaa ja estää epätoivottua liikkumista. Rajat voidaan ymmärtää *erottelukoneena* (Isin 2002; Rigo 2009), joka ei pelkästään erottele ulkomaalaisia kansalaisuuden perusteella, vaan tuottaa erilaisia oikeussubjekteja. Étienne Balibarin (2002, 81–82) mukaan rajat aktiivisesti erottelevat yksilöitä yhteiskunnallisen luokan perusteella ja antavat eri ihmisille erilaisen kokemuksen laeista, hallinnosta, poliisista ja perusoikeuksista. Rajat ovat heterogeenisiä ja saavat erilaisia muotoja riippuen siitä, kuka niitä ylittää ja mihin suuntaan. Yhtäältä kaikki rajat eivät ole samanlaisia (kuten esimerkiksi EU-alueen ulkorajat verrattuna jäsenvaltioiden sisärajoihin), toisaalta rajat eivät ole samanlaisia kaikille niitä ylittäville ihmisille. Rajoilla on erotteleva funktio: mitä köyhemmästä maasta siirtolainen on, sitä hankalampaa on rajojen ylittäminen länsimaihin laillisesti. Rikkaalle henkilölle rikkaasta maasta passi tuo muka-

naan lisäoikeuksia: lähes esteettömän liikkumisen mahdollisuuden ympäri maailmaa. Näissä kahdessa tapauksessa rajasta muodostuu kaksi erillistä kokonaisuutta, joilla on yhteistä ainoastaan nimi. (Mt.)

EU-maiden sisärajojen poistamisesta huolimatta rajat ovat levittäytyneet uudella tavalla Euroopan oikeudelliseen tilaan. Rajat eivät ole ainoastaan maahantulon sääntelyn neutraali mekanismi, vaan ne tuottavat suoraan eroja eri oikeusjärjestysten piiriin osoitettujen henkilöiden välille riippuen kansalaisuudesta, maahantulon syystä tai varallisuudesta. Maahantulon sääntelyä ei voida erottaa siitä asemasta, missä kolmannen maan kansalainen on rajan ylittämisen jälkeen. Rajajärjestelmä levittää hierarkkista järjestystä kaikkialle Eurooppaan, sillä siirtolaisen oikeudet työntekoon, sosiaaliturvaan ja perhe-elämään riippuvat maahantulon syyn perusteella myönnetystä oleskeluluvasta. Siten asiantuntijat, kausityöläiset, perheenjäsenet ja turvapaikanhakijat kohtaavat kaikki erilaisen suhteen territoriaalisten rajojen ja oikeuksia sääntelevien hallinnollisten rajojen välillä (Geddes 2005, 791). Siirtolaisten asemaa määrittävät hierarkkiset oikeudelliset asemat kyseenalaistavat yksiselitteisen yhteiskunnan sisäpuolen (inkluusion) tai ulkopuolen (ekskluusion) välisen erottelun. Toisin sanoen rajat eivät toimi binäärisellä sisäänsulkeutumisen ja ulossulkeutumisen logiikalla, vaan ne tuottavat erottelevaa sisällyttämistä (*differential inclusion*) yhteiskuntaan (Mezzadra & Neilson 2013; Andrijasevic 2009; Papadopoulos & Tsianos 2013). Rajat vahvistavat yhteiskunnallisia eroja (Balibar 2002), mutta samalla ne myös tuottavat oikeudellisia eroja, joita ei voi palauttaa henkilön ominaisuuksiin tai yhteiskunnalliseen asemaan (Rigo 2009, 51).

EUROOPAN LIIKKUVAT RAJAT

EU:n ulkorajojen valvonta ja laittoman maahantulon torjunta ovat näkyvin osa euroop-

palaista rajajärjestelmää. Välimeri on pitkään ollut eurooppalaisen rajajärjestelmän keskeinen näyttämö, vaikka suhteellisesti pieni osa siirtolaisista on saapunut Eurooppaan Välimeren kautta ennen nykyistä kriisiä (ks. Lutterbeck 2006; Andersson 2014). Esimerkiksi ensimmäisen laajaa huomiota saaneen siirtolaiskriisin aikana vuonna 2006 Kanarian saarille saapui vuoden aikana noin 30 000 siirtolaista. Euroopassa merkittävä osa ”laittomista” siirtolaisista on tullut alun perin laillisesti maahan esimerkiksi turistiviisumilla, mutta he ovat jääneet maahan viisumin umpeuduttua tai oleskeluluvan uusimisen ongelmien seurauksena (Düvell 2005; Triandafyllidou 2010). Vasta viime vuosina liikkuminen on lisääntynyt merkittävästi keskisellä ja itäisellä Välimerellä: Frontexin (2015a) tilastojen mukaan laittomien rajanylitysten määrä merialueilla oli vuonna 2012 vain 23 254, vuonna 2013 60 173 kun taas vuonna 2014 luku oli 220 194. Siirtolaisten reitit ovat siirtyneet 2000-luvun kuluessa läntiseltä Välimereltä itään päin Espanjan tehostaessa yhteistyötä Marokon kanssa ja Espanjalle kuuluvien Ceutan ja Melillan enklavien linnoittamisen myötä (Andersson 2014). Siirtolaisten määrän lisääntymiseen keskisellä Välimerellä on vaikuttanut aseellisten konfliktien kiihtymisen ohella hallinnon romahtaminen Gaddafin jälkeen Libyassa, joka on ollut EU:n merkittävä yhteistyökumppani ulkoistetussa rajapolitiikassa (ks. Andrijasevic 2010).

Pyrkimys kokonaisvaltaiseen liikkumisen hallintaan on muuttanut perustavasti alueen ja oikeuden suhdetta. Euroopan rajoja ei voi määritellä jäsenvaltioiden alueellisuuden pohjalta, sillä unionin poliittisen auktoriteetin tilallinen ulottuvuus ei käy yksiin jäsenvaltioiden eikä niiden alueiden summan kanssa. Liikkumisen kontrollointia ei voida palauttaa EU-maiden ulkorajoille, vaan Euroopan rajat ovat tavallaan irtaantuneet alueesta. Balibar (2004, 2) korostaa rajojen perustavanlaatuisista muodonmuutosta: ”Uusien yhteiskuntapoliittisten kokonaisuuksien rajat, joihin yritetään säilyttää kaikki valtion suvereniteetin toi-

minnot, eivät sijoitu pelkästään alueiden ulkoisille reunoille; ne ovat hajaantuneet vähän kaikkialle, missä tahansa informaation, ihmisten ja asioiden liikkuminen ja niiden kontrollointi tapahtuu – esimerkiksi kosmopoliittisissa kaupungeissa.” Siirtolaisten liikkumisen ja oleskelun kontrollointia harjoitetaan niin lähtömaissa (viisumipoliittikka), kansainvälisillä vesialueilla (rajavalvontaoperaatiot) kuin keskellä Eurooppaa (oleskelulupajärjestelmä). Rajoista on muodostunut eräänlaisia liikkuvia tarkastuspisteitä, jotka voivat aktualisoitua missä tahansa paikassa, jossa siirtolainen joutuu todistamaan henkilöllisyytensä ja hänen liikkumisensa voidaan estää.

Rajat eivät merkitse pelkästään poliittisten yhteisöjen rajoja, vaan ne toimivat ennen kaikkea joidenkin liikkeiden pidättämisen välineenä. Kuten Karakayali ja Rigo (2010, 127) kirjoittavat: ”EU:n rajojen deterritorialisaatio määrittää Euroopan oikeudellisen ja poliittisen tilan, jota ei ole pyhitetty liikkumattomalle yhteisölle vaan liikkuvuuden hallinnalle rajojen sisä- ja ulkopuolella.”

Eurooppalaisen rajajärjestelmän viitepisteenä eivät ole EU-alueen territoriaaliset ulkorajat, vaan myös EU:n maahanmuuttoa ja työvoiman liikkumista käsittelevissä dokumenteissa puhutaan integroidusta rajahallinnosta ja globaalista lähestymistavasta siirtolaisuuteen ja liikkuvuuteen (esim. Euroopan komissio 2011). Käytännössä globaali lähestymistapa on tarkoittanut rajavalvonnan ulkoistamista lähialueille ja etenkin Pohjois-Afrikan maiden sisällyttämistä osaksi eurooppalaista liikkumisen hallinnan järjestelmää yhteistyö- ja kumppanuussopimusten kautta (ks. Geiger & Pécoud 2010; Klepp 2010). EU ja Välimeren jäsenmaat ovat tukeneet Pohjois-Afrikan maiden rajavalvontajärjestelmän kehittämistä, kouluttaneet henkilökuntaa ja avustaneet kehittyneen valvontateknologian hankinnassa. EU-maiden yhteiset rajavalvontaoperaatiot toimivat sekä kansainvälisillä vesillä että kolmansien maiden merialueilla (Andrijasevic 2010).

Rajavalvonta kohdistuu kolmansista maista Eurooppaan pyrkiviin, myös sotaa ja konflikteja pakeneviin henkilöihin, joita kohdellaan EU:n ulkorajoilla ”laittomina” siirtolaisina jo ennen kuin he ovat saapuneet Euroopan oikeudelliseen tilaan (Karakayali & Rigo 2010). Liikkumisen hallintaa läpäisee rodullistettu ulottuvuus: repressiivinen rajapolitiikka kohdistuu ennen kaikkea Afrikasta tuleviin siirtolaisiin. Euroopan rajoille on kuollut 2000-luvulla ainakin yli 22 000 ihmisistä, joista suurin osa on Välimerellä hukkuneita Afrikan maiden kansalaisia (Brian & Laczko 2014, 20; IOM 2015). Myös Pohjois-Afrikkaan on syntynyt Afrikan maiden keskinäisten palautussopimusten ja viisumisäännösten seurauksena erotteleva rajajärjestelmä, jossa repressiiviset toimet kohdistuvat etenkin Saharan eteläpuolisten maiden kansalaisiin (Andersson 2014). Euroopassa afrikkalaisten riski joutua oleskeluluparatsioiden, säilöönnoton ja käännetyksen kohteeksi on merkittävästi korkeampi kuin esimerkiksi Etelä-Euroopassa kotiapulaisina työskentelevien paperittomien Etelä-Amerikan kansalaisten (ks. Ambrosini 2013; Calavita 2005).

Rajakontrollien ulkoistamisen seurauksena siirtolaisuudesta on muodostunut uudenlainen elämänmuoto, jossa rajojen ylitykset ja palautukset seuraavat toisiaan. Länsi-Afrikassa siirtolaisuutta tutkineen Ruben Anderssonin (2014) mukaan ”laittomuus” on tila, johon kasvetaan vähitellen jo kauan ennen Euroopan rajojen ylittämistä. Eurooppaan pyrkivien siirtolaisten on välttämätöntä oppia taitoja välttellä poliiseja tai esiintyä turisteina, etteivät he joudu käännetytyksi jo Pohjois-Afrikassa. Liikkuminen edellyttää verkostojen luomista ja tiedon jakamista, sillä harva siirtolainen pystyy järjestämään matkansa ilman ulkopuolista apua (Rodriguez 1996; Khosravi 2013). Myös rajanylitys voi olla kollektiivisesti organisoitua toimintaa, kuten satojen siirtolaisten yrittäessä samanaikaisesti Melillan ja Ceutan enklavien moninkertaisten piikkilanka-aitojen yli. Siirtolaisuus on merkittävä investointi johtuen

rajan ylittämisen kustannuksista, mikä usein tarkoittaa joko suvun omaisuuden myymistä tai velkaa. Siirtolaisuutta ei voi määritellä pelkästään maantieteellisen liikkumisen perustalta, sillä siirtolaisuus tavallaan alkaa jo ennen liikkumista. Vastaavasti ”laittomuus” määrittää myös käännytettyjä siirtolaisia: he ovat Anderssonin (2014) mukaan eräänlaisia siirtolaisuuden veteraaneja. Huolimatta pitkiäkin aikoja kestävästä liikkumattomuudesta liikkuminen (ja sen kontrollointi) määrittää siirtolaisten suhdetta tilaan.

Liikkumisen pysäyttämisen sijaan rajat toimivat liikkeen ohjaamisen ja hidastamisen välineenä. Dimitris Papadopouloksen ja Vasilis Tsianoksen (2013, 179–180) mukaan liikkumisen kontrolloissa on kyse ennen kaikkea nopeuden sääntelystä ja liikkumisen institutionalisoinnista. Sekä Euroopassa että kauttakulkumaissa sijaitsevat säilöönottokeskukset ja pakolaisleirit voidaan ymmärtää liikkumisen ”nopeudenvaihtajina” (*speed boxes*), joissa siirtolaiset rekisteröidään ja sisällytetään hallinnan piiriin (mt.; ks. Andrijasevic 2010; Agier 2011). Säilöönotto- ja vastaanottokeskukset ovat eräänlaisia logistiikkakeskuksia, joissa erotellaan maahan tulevia henkilöitä, odotetaan päätöstä turvapaikkahakemuksesta tai maasta poistamista. Liikkumisen hallinnan ympärille on kehittynyt erityinen logistiikkajärjestelmä: turvapaikanhakijoita siirretään EU-alueella maasta toiseen Dublin-asetuksen perusteella tai kuljetetaan lähtö- tai kauttakulkumaihin kielteisten oleskelulupapäätösten seurauksena. Vastaavasti myös salakuljettajat ovat eräänlaisia epävirallisia matkanjärjestäjiä, joiden kanssa siirtolaisten on välttämätöntä luovia ylittääkseen rajat. Siirtolaisten näkökulmasta salakuljettajat eivät niinkään ole erillinen osa rajakoneistoa, vaan liikkumisen sääntelyn toisenlainen muoto (Papadopoulos ym. 2008, 191; Gilbert & Koser 2006).

Juuri salakuljettajista on tehty syntipukki siirtolaisten kuolemille Välimerellä, vaikka he ovat konflikteja pakenevien ihmisten ainoa vaihtoehto päästä Eurooppaan. Kuvaavaa on,

että yli 1000 siirtolaisen hukuttua Välimerellä huhtikuussa 2015 EU:n komissio (2015a) ehdotti yhtenä ratkaisuna kansainvälistä aseellista operaatiota salakuljettajien veneiden tuhoamiseksi ”vastuun ottamisen” nimissä. Siirtolaisten pelastaminen toimii samalla myös Frontexin ja jäsenmaiden valvontaoperaatioiden oikeuttamisen välineenä, vaikka juuri rajavalvonnan tehostamisen seurauksena siirtolaiset ovat joutuneet käyttämään yhä vaarallisempia reittejä (Feldman 2011). Valvontaoperaatiot siirtolaisten veneiden pysäyttämiseksi ovat aiheuttaneet haaksirikkoja ja merihädässä olevia aluksia on jätetty ajelehtimaan Välimerelle. Parhaiten tunnetaan 63 siirtolaisen kuolemaan johtanut ”*left-to-die-boat*” -tapaus vuonna 2011, jolloin avunpyynnöistä huolimatta alus jätettiin ajelehtimaan kahdeksi viikoksi Libyan rannikolle (Heller ym. 2011). Rajanylitykseen liittyvä kuoleman riski nivoutuu osaksi maahanmuuton hallintaa: se toimii pelotteena siirtolaisille käännytyksen ja säilöönoton tavoin. Syksystä 2013 vuoden ajan toiminutta ja noin 150 000 siirtolaista Italiaan kuljettanutta *Mare Nostrum* -operaatiota kritisoitiin ”vetotekijänä” toimimisesta, koska se tehokkaasti pelasti merihätään joutuneita siirtolaisia (ks. Amnesty 2015).

Liikkumisen hallintaa on luonnehtinut ennaltaehkäisevä logiikka, jossa siirtolaisten maahantuloa on pyritty estämään ja vaikeuttamaan. Euroopan rajat ovat kuitenkin avautuneet hetkellisesti liikkumisen paineessa, ja laittomasta maahantulosta on tullut entistä näkyvämpää ja avoimempaa toimintaa. Liikkuminen on myös nopeutunut merkittävästi, sillä matka Lähi-idästä Keski-Eurooppaan voi taittua viikoissa huolimatta moninaisista etapeista ja rajojen ylittämistä (Göçmen Dayanışması 2015). Myöskään keskisellä Välimerellä siirtolaisia kuljettavien alusten matkaa ei järjestelmällisesti estetä, vaan rajavartiosto kuljettaa siirtolaisia merialueelta Italiaan. Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu on luonut uudenlaisia jännitteitä ja rajoja EU-maiden välille, mikä on nostanut esille kysymyksen Schengen-alueen tu-

levaisuudesta (Balibar 2015). EU:n komissio (2015b) esitti syyskuussa 2015 rekisteröintikeskusten perustamista Etelä-Euroopan kauttakulkumaihin reaktiona hallitsemattomaan tilanteeseen. Näistä ”hotspeiteista” on tarkoitus siirtää 120 000 ”selkeästi suojelun tarpeessa” olevaa turvapaikanhakijaa muihin jäsenmaihiin varsinaista turvapaikkahakemuksen käsittelyä varten. Samalla tavoitteena on tehostaa palautuspolitiikkaa ja lisätä tukea lähtö- ja kauttakulkuille. Vaikka liikkumista ja ulkorajoja ei voida kontrolloida, oleskelulupien myöntämistä voidaan.

MAAHANMUUTON AJALLISET RAJAT

Kuten sotaa ja konflikteja pakenevien ihmisten liikkuminen Eurooppaan osoittaa, rajat eivät pysty estämään liikkumista. Siirtolaiset kohtaavat ulkorajojen ylittämisen jälkeen oleskelun ja oikeuksien sääntelyn rajat, jotka varsinaisesti ratkaisevat maahanmuuton onnistumisen. Maahanmuuton hallinnassa ei ole kyse ainoastaan ulkorajoista ja liikkumisen olosuhteista, vaan maahan jäämisen mahdollisuudesta. Rajat tavallaan seuraavat siirtolaista oikeudellisen aseman kautta niin kauan kuin hänet voidaan poistaa maasta (ks. Bosniak 2006). Turvapaikanhakijoiden määrän kasvusta huolimatta heidän tulevaisuutensa on riippuvaista turvapaikkaprosessista ja viranomaisien arvioista suojelun tarpeesta. Esimerkiksi Suomessa muuttuneen tilanteen seurauksena Maahanmuuttovirasto päivitti Irakin ja Somaalian turvallisuusarviot (Migri 2015), mikä todennäköisesti tarkoittaa kielteisten päätösten lisääntymistä. Myös paperittomuus on suoraan sidoksissa maahanmuuttopolitiikkaan, sillä paperittomat ovat usein kielteisen turvapaikka- tai oleskelulupapäätöksen saaneita henkilöitä. Paperittomien määrän kasvaminen ei kuitenkaan merkitse välttämättä hallinnan epäonnistumista, vaan kuten Catherine Dauvergne (2009, 17) korostaa, laittomuuden tuo-

tanto on rajavalvontaa *täydentävä* operaatio. Oleskelulupajärjestelmä mahdollistaa hallinnan siinä missä rajat eivät siihen pysty.

Oleskelulupajärjestelmä voidaan ymmärtää rajojen jatkeena kansallisessa oikeudellisessa tilassa, sillä se toimii territoriaalisten rajojen tavoin maassa oleskelua sääntelevänä mekanismina. De Genova (2002 & 2005) käyttää käsitettä *karkotettavuus* kuvaamaan paperittomien siirtolaisten asemaa ja sitä, kuinka karkotuksen mahdollisuus toimii kurinalaistavana tekniikkana ja tekee siirtolaisista hyväksikäytettävää työvoimaa. EU:n ulkopuolelta tulevan siirtolaisen asemaa määrittää lähtökohtaisesti karkotettavuus ja ehdollisuus kunnes hän saa pysyvän oleskeluluvan, sillä pääasiallisesti myös ensimmäiset työn, opiskelun tai avioliiton perusteella myönnettävät oleskeluluvat ovat määräaikaista. Karkotettavuus ei ole abstrakti oikeudellinen kategoria, vaan materiaalisesti merkittävä ja perin pohjaisesti sisäistetty olemisen muoto (Peutz & de Genova 2010, 14; Bloch 2013). Siten maasta poistamisen mahdollisuus muodostaa siirtolaisille yhteisen tulevaisuuden horisontin, vaikka karkotettavuuden intensiteetti vaihtelee riippuen henkilön asemasta ja tilanteesta. Epävarmuus oleskelun jatkuvuudesta ja elämän perusedellytyksistä vaikeuttaa tulevaisuuden suunnittelemista ja uhkaa jähmettää elämän pysyväksi nykyhetkeksi. Bridget Andersonin (2010) mukaan oleskelulupajärjestelmä tuottaa institutionalisoitua epävarmuutta, mikä koskee myös erilaisissa *laillisissa määräaikaissa asemassa olevia ulkomaalaisia*.

Muuttoliikkeiden hallinnan ymmärtämiseksi on kiinnitettävä huomiota näkyvän rajaspektaakkelin sijaan näkymättömään lainsäädäntöön, joka tuottaa erottelevaa sisällyttämistä oikeuksien piiriin. Maahanmuuton hallinta tapahtuu enenevässä määrin ulkorajojen ylittämisen *jälkeen* oleskelun ja oikeuksien sääntelyn kautta (Sharma 2006; Dauvergne 2009). Oikeudellisen aseman kautta voidaan säädellä maahan jäämisen lisäksi myös pääsyä julkisten palveluiden piiriin tai asettaa rajoi-

tuksia työnteolle. Erilaiset määräaikaiset ja tilapäiset oleskelustatukset ohjaavat siirtolaiset erillisten oikeudellisten alajärjestelmien piiriin. Vaikka osalle väestöstä rajat ovat pelkkä muodollisuus, rajat eivät jätä toisia koskaan rauhaan. ”Erityisesti ’siirtolaistyöläisiksi’ tai ’laittomiksi’ määriteltyjen ihmisten kohdalla rajat seuraavat heitä kouluun ja työhön maissa missä he elävät, työskentelevät, ja joskus kuolevat; he todellakin kohtaavat rajat kaikilla elämänsä osa-alueilla” (Sharma 2006, 4). Siirtolainen kantaa rajaa mukanaan, tai hänestä voi tulla itse raja. Shahram Khosravi (2013, 127) kirjoittaa viitaten paperittomien ja muiden epävarmassa asemassa elävien siirtolaisten tilanteeseen siitä, kuinka ”heidän kokemustaan ei voi erottaa kansallisvaltion toiminnasta, ja heidän koko olemisensa erottaminen itse rajasta on mahdotonta”. Siirtolaisten ongelma ei ole pelkästään Euroopan rajojen ylittäminen, vaan viime kädessä pysyvän oleskeluluvan saaminen, sillä se takaa suojan karkottamista vastaan.

Rajoilla on siten ajallinen ulottuvuus, sillä siirtolaiset elävät vuosia epävarmassa asemassa vailla varmuutta maahan jäämisestä. Sekä turvapaikkajärjestelmä että työntekoa tai opiskelua varten myönnettävät erilaiset määräaikaiset ja tilapäiset oleskeluluvat pitävät siirtolaisia eräänlaisessa odotustilassa. Turvapaikkajärjestelmä toimii territorialisaation ja immobilisaation välineenä sijoittamalla turvapaikanhakijat usein syrjäisissä paikoissa sijaitseviin vastaanottokeskuksiin, jotka ovat nimenomaan liikkumattomuuden ja odottamisen tiloja. Oikeudellinen asema vaikuttaa yhteiskunnallisen toiminnan ja liikkumisen mahdollisuuksiin (Anderson 2007). Esimerkiksi paperittomuus merkitsee myös liikkumattomuutta, sillä paperittomat joutuvat usein välttelemään julkisia tiloja kiinnijäämisen pelossa. Oleskelulupajärjestelmä kiinnittää siirtolaisen oleskelun määrättyyn instituutioon, kuten työpaikkaan, oppilaitokseen tai avioliittoon. Oleskelun ehdollisuus lisää siten riippuvuutta kolmansista osapuolisista (kuten työnantajista tai puolisoista), jotka toimivat

käytännössä oleskeluluvan myöntäjänä valtion rinnalla. Ehdollinen ja karkotettava asema heikentää siirtolaisten neuvotteluasemaa, mikä luo myös mahdollisuuksia hyväksikäytölle (Goldring & Landolt 2013). Siirtolaiset ovat eräänlaisia vajaanvaltaisia kansalaisia, joiden itsenäisen elämän edellytykset ovat riippuvaisia viranomaisten päätöksistä (Könönen 2014).

Vaikka pidempiä aikaisesti maassa oleskelevan ulkomaalaisen aseman tulisi olla lähellä kansalaisen asemaa, kasvava määrä ihmisiä elää Euroopassa vuosia kansalaisen ja ulkomaalaisen kategorioiden välisessä tilassa (ks. Hammar 1990). Etenkin kielteisen päätöksen saaneita turvapaikanhakijoita uhkaa pysyväksi muuttuva tilapäisyys, sillä monille kriisialueille on hyvin vaikea palauttaa siirtolaisia. Hannah Arendtin (1973, 284) kuuluisan muotoilun mukaan pakolaisleireistä muodostui toisen maailmansodan jälkeen kotimaan korvike kansalaisuuden menettäneille pakolaisille. Rigo (2009, 221) ehdottaa, että väliaikaisuus voidaan ymmärtää vastineena ”sille ’korvikkeelle’, jota leiri tilallisesti edustaa suhteessa menetettyyn isänmaahan”. Väliaikaisuus luonnehtii yleisemmin siirtolaisen asemaa ja koskee myös määräaikaisen oleskeluluvan saaneita opiskelijoita ja työntekijöitä. Siten tilapäisyyden tuottaminen voidaan ymmärtää uudenlaisena maahanmuuton hallinnan rationaalisuutena, sillä siirtolaisten aseman määrittäminen tilapäiseksi toimii oikeuksien rajoittamisen perusteena (Hansen 2008). Väliaikaisuutta ei voi kuitenkaan erottaa lainsäädännöstä ja sen soveltamisesta: väliaikaisuus, kuten laittomuus, on hallinnollisesti tuotettua. Kiinnittämällä huomio ulkomaalaisten oikeusasemaan voidaan ymmärtää paradoksaaliselta näyttävä tilanne: maahanmuuton kiristämisen ja siirtolaisten määrän tosiasiallisen lisääntymisen välillä ei ole sisäistä ristiriitaa, sillä tiukennukset kohdistuvat enenevässä määrin ulkomaalaisten asemaan ja pysyvän asettumisen mahdollisuuksiin (Sharma 2006).

Huolimatta maahanmuuttoon ja oleskeluun kohdistuvista ehdoista ja rajoituksista siir-

tolaiset luovat liikkumis- ja oleskelustrategioita (Coutin 2003): rajat ylitetään salakuljettajien avulla, turvapaikkaa ei haeta Unkarissa tai Kreikassa, tai kielteisestä oleskelulupapäätöksestä huolimatta maahan jäädyään paperittomana. Vaikka epävirallinen asema hankaloittaa elämää, virallisen järjestelmän ulkopuolelle suljetut siirtolaiset hankkivat tarvitsemansa palvelut ja resurssit markkinoilta. ”Asumisen kuten palveluidenkin kohdalla epävirallinen status ei tarkoita eksklusiota, vaan pikemminkin inklusiota korkeammalla hinnalla” (Cvajner & Sciortino 2010, 400). Palveluiden tarjoajat käyttävät hyväkseen siirtolaisten epävirallista asemaa ja dokumenttien puuttumista: siirtolaiset joutuvat maksamaan asumisesta korkeampaa vuokraa tai ottamaan vastaan työtä pienemmällä palkalla. Kuitenkin siirtolaiset myös jakavat resursseja sekä organisoivat yhdessä väliaikaisia majoituksia paikallisten yhteisöjen ja aikaisempien maahanmuuttajien avulla. Hywel Bishop (2013) kutsuu liikkuviksi yhteisresursseiksi (*mobile commons*) siirtolaisten liikkumisen mahdollistavia verkostoja ja solidaarisia resurssien jakamisen käytäntöjä. ”Liikkuvat yhteisresurssit eivät ole yksityisiä eivätkä julkisia, eivät valtion omistamia eivätkä osa olemassa siinä määrin kuin ihmiset jakavat ja synnyttävät niitä ollessaan liikkuvia ja saapuesaan jonnekin” (Papadopoulos & Tsianos 2013, 190).

Maahanmuuton hallinnan ajalliset rajat ovat muuttaneet siirtolaisten liikkumisen ja maahanmuuton epälineaariseksi. Yhtäältä siirtolaisuus ei ole siirtymää ”lähtömaasta” ”kohdemaahan”, vaan matka sisältää useita vaiheita ja oleskelua eri maissa (Papadopoulou-Kourkoulou 2008). Maahanmuutto ei ole lineaarista myöskään siinä mielessä, että se etenisi selkeästi maahantulon jälkeen oleskeluluvan saamiseen ja lopulta kansalaisuuteen. Rajat pilkkovat maahanmuuttoa erilaisiin odotusvaiheisiin, jotka voivat johtaa myös maasta poistamiseen. Näin ollen etenkin köyhistä ”riskimaista” tulevien siirtolaisten liikkumista

määrittää yhtä lailla liikkumattomuus ja ajalliset rajat. Euroopan ulkorajoilla odotetaan suotuisia olosuhteita rajojen ylittämiseksi, Euroopassa taas oleskelulupaprosessin etenemistä. Bishopin (2013) mukaan siirtolaisten tilanne ja myös kamppailut oleskeluluvan saamiseksi on ymmärrettävä liikkuvuuden ylläpitämisen näkökulmasta. Epävirallinen asema rajoittaa liikkumista, mutta samalla liikkuminen on usein ainoa resurssi, jonka kautta voi luoda uusia mahdollisuuksia parempaan elämään. Paradoksaalisesti pysyvän oleskeluluvan saaminen – liikkeen reterritorialisaatio – luo legitiimin liikkumisen mahdollisuuden siirtolaisille.

EUROOPPA RAJAMAANA

Yhdysvaltojen ja Meksikon raja es una herida abierta [on avoin haava], jossa kolmas maailma hankaa ensimmäistä maailmaa vasten ja vuotaa verta. Ja ennen kuin rupi muodostuu, verenvuoto alkaa uudestaan, kahden maailman sydänveri yhdistyy muodostaakseen kolmannen maan – rajakulttuurin. Rajat on asetettu määrittämään turvalliset ja turvattomat paikat, erottamaan meidät heistä. Raja on jakolinja, kapea kaistale jyrkällä reunalla. Rajamaa on epämääräinen ja määrittelemätön paikka, joka syntyy luonnottomien erottelujen emotionaalisena jäännöksenä. Se on jatkuvassa siintymisen tilassa. Estetyt ja kielletyt ovat sen asukkaat. ... Ainoat legitiimit asukkaat ovat vallassa olevat, valkoiset ja ne jotka yhdistävät itsensä valkoisiin. Jännitys tarttuu rajamaiden asukkaisiin viruksen lailla. Ambivalenssi ja levottomuudet oleskelevat siellä, eikä kuolema ole tuntematon.

Gloria Anzaldúan (1987, 3) kuvaus Yhdysvaltojen ja Meksikon välisestä rajasta ensimmäisen ja kolmannen maailman välisenä vuotavana haavana luonnehtii eurooppalaisen rajapolitiikan nykytilannetta. Välimerestä on muodostunut kuolonuhreissa mitaten vaarallisin rajanylityspaikka, samalla kun Eurooppa on

muuttunut jatkuvassa siirtymisen ja jännitteen tilassa olevaksi rajaseuduksi. Esimerkiksi Rigo (2009, 109) huomauttaa, kuinka ”Euroopan tilan hallitsemiseksi rakentamat instituutiot ja käytännöt ovat osoituksia hienostuneesta strategiasta, joka tekee mahdolltomaksi kaikki kaksijakoiset erottelut Euroopan tilan sisä- ja ulkopuolen välillä”. Myös Balibar (2015) nimittää Eurooppaa rajamaaksi, sillä viime kädessä ”Euroopalla *ei ole rajoja*, vaan se *itsessään on kompleksinen 'raja'*: yhtä aika yksi ja monta, kiinteä ja liikkuva, sisäinen ja ulkoinen”. Euroopan rajajärjestelmä on muuttanut Euroopan lähialueita Pohjois-Afrikassa ja Turkissa epämääräiseksi rajaseuduksi, mutta yhtä lailla sisä- ja ulkopuolen välinen raja hämärtyy niin lukuisissa vastaanotto- ja säilöönottokeskuksissa, rekisteröintileireissä kuin siirtolaisten leireissä Calais'ssa ja Ventimigliassa. Siirtolaiset ovat rajaseudun asukkaita, rajaseudun joka leviää sekä Euroopan rajojen ulko- että sisäpuolelle.

Nykyisessä pakolaiskriisissä kyse on viime kädessä maahanmuuton hallinnan kriisistä. Itse asiassa vuosia jatkunut pakolaiskriisi Lähi-idässä on muuttunut kriisiksi vasta ihmisten liikkua ja heidän saapuessaan Keski-Eurooppaan (Bojadžijev & Mezzadra 2015). Siirtolaisten liikkuminen tekee näkyviksi muuttoliikkeiden hallinnan ja älykkäiden rajojen perustavan väkivaltaisuuden, laillisten maahantuloväylien puuttumisen tuhoisat seuraukset sekä Dublin-järjestelmän toimimattomuuden. Vaikka rajat ja niiden valvonta esitetään järjestyksen ja turvallisuuden ehtona, liikkumisen kohdalla ne päinvastoin synnyttävät epäjärjestyksiä ja turvattomuutta. Hallitun maahanmuuton paradoksi on, että se tuottaa niitä ilmiöitä, joita sen pitäisi torjua: laillisten maahantuloväylien rajallisuus ja tiukka viisumipolitiikka lisää laitonta maahantuloa ja luo salakuljettajille tuottoisat markkinat. Liikkumisen vaikeuttaminen nostaa rajanylityksen hintaa ja vaarallisuutta sekä heikentää kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien mahdollisuutta etsiä turvaa. Siten ainoa tapa *hallita* maahanmuuttoa olisi liikkumisen helpottami-

nen, sillä liikkumisen estäminen muuttaa liikkumisen epäviralliseksi ja hallitsemattomaksi.

Rajat toimivat liikkumisen haltuunoton ja joidenkin liikkumisen pidättämisen välineenä, ja samalla ne vahvistavat ja tuottavat uusia eroja liikkuvien ihmisten välille. Eurooppalaisista liikkumisen hallinnan järjestelmää leimaa paitsi luokkapohjainen erottelu, myös koloniaalinen ulottuvuus. Kontrollit kohdistuvat ennen kaikkea Afrikan ja Lähi-idän maiden viisumijärjestelmän ”mustilla listoilla” oleviin kansalaisiin. Maahanmuuton sääntely on ollut historiallisesti eksplisiittisen rodullistettua ja rasistista pitkälle toisen maailmansodan jälkeen (Ngai 2004). Koloniaalinen ulottuvuus läpäisee näennäisen neutraaleja toimeentuloon ja työhön perustuvia kriteerejä sekä valikoivien kontrollitoimenpiteiden perustana toimivia riskianalyseja. Balibar (2004) puhuu eurooppalaisesta apartheidistä viitaten yleisemmin siihen, kuinka EU-kansalaisuuden myötä Eurooppaan on syntynyt koloniaalista hallintaa muistuttava erottelu (jäsenmaiden) kansalaisiin ja alamaisiin (myös Mezzadra 2006). Euroopan erottelevat ja valikoivat rajat määrittävät kolmannen maan kansalaiset myös keskenään erillisten oikeudellisten menettelyjen piiriin riippuen maahantulon luokituksista.

Nykyistä kansainvälistä järjestelmää luonnehtii tilanne, jossa liikkumisesta on tullut rikkaiden länsimaiden ja niihin rinnastettavien maiden kansalaisten etuoikeus. Liikkumisen mahdollisuus heijastelee asemaa globaalissa valtahierarkiassa, mutta samalla liikkumisen kontrollointi toimii eriarvoisuuksien uusintamisen ja ylläpitämisen välineenä. Liikkumisen kontrollointi on ollut keskeinen totalitääristen ja repressiivisten hallintojen edellytys, kuten se on edelleen työvoiman kontrolloinnin väline kapitalistisessa järjestelmässä (ks. Moulrier Boutang 2002). Näin ollen liikkumisen vapauden puolesta voidaan esittää sekä poliittisia että taloudellisia argumentteja (Carens 2010). Liikkumisen vapaus on osa demokraattista järjestelmää, ja myös arabikevään kamppailussa Eurooppaan liikkumisen mahdollisuus kytkey-

tyi osaksi kamppailua demokratiasta (Tazzioli 2014). Liikkuminen on keskeinen vapauden ilmentymä, kuten Arendt (1970, 9) kirjoittaa:

Kyky lähteä minne haluamme on vapaana olemisen perustava ele, aivan kuten liikkumisen vapauden rajoittaminen on ikimuistoisista ajoista lähtien ollut orjuuttamisen edellytys. Liikkumisen vapaus on myös välttämätön edellytys toiminnalle, ja juuri toiminnassa ihmiset ensisijaisesti kokevat vapauden maailmassa.

Liikkuminen voidaan ajatella perustavanlaatuisena oikeutena, sillä se mahdollistaa paon sietämättömistä olosuhteista. Keskustelua muuttoliikkeistä luonnehtii eräänlainen historian lopun ongelma, ikään kuin kansallisvaltiojärjestelmä olisi poliittisen yhteisön ylittämätön muoto. Liikkumisen oikeudesta keskustellaan turvatusta positioista käsin, jossa omat etuoikeudet eivät joudu kyseenalaisitetuiksi tai niitä ei halutakaan kyseenalaistaa (Mitropoulos 2007, 132). Liikkuminen muuttaa kontekstia, jossa kamppailua käydään. Rajojen ja liikkeen törmätessä syntyy myös uudenlaisia solidaarisuuden muotoja ihmisten tarjotessa kuljetuksia, majoitusta ja apua siirtolaisille. Nämä kansalaisuuteen, etnisyyteen tai uskontoon liittyvät rajat ylittävät käytännöt luovat myös perustaa poliittisille kamppailuille siinä määrin kuin siirtolaisia ei nähdä pelkäs-

tään humanitäärisen auttamisen kohteina vaan tasavertaisina toimijoina. Muuttoliikkeitä ei voi erottaa maahan jäämisen mahdollisuudesta ja ehdoista, mikä samalla asettaa laajemmin kysymyksen poliittisen yhteisön jäsenyydestä ja demokratiasta (ks. Rigo 2011). Liikkuminen voi olla sekä paikallista että globaalia järjestelmää kyseenalaistava voima huolimatta maahanmuuttoon kohdistuvasta repressiivisestä politiikasta.

Tarkasteltaessa Eurooppaan pyrkivien siirtolaisten konkreettisia tilanteita ja kamppailuja huomataan, kuinka muuttoliikkeitä on yhä vaikeampi hahmottaa territoriaalisen kansallisvaltion paradigman kautta. Myös kansainvälinen järjestelmä on osoittautunut kykenemättömäksi takaamaan liikkuvien ihmisten oikeuksia ja turvallisuutta. Edellisen merkittävän Eurooppaa kohdanneen pakolaiskriisin kontekstissa 1990-luvun alkupuolella Giorgio Agamben (2001, 74) esitti, että pakolainen on kenties ainoa ajateltavissa oleva kategoria, jonka kautta on mahdollista hahmottaa tulevan poliittisen yhteisön muotoja ja rajoja. Tämä huomio säilyy ajankohtaisena vielä pitkään muuttoliikkeiden jatkuessa ja liikkumisen lisääntyessä. Ihmisten liikkuminen paljastaa nykyisen järjestelmän kestättömyyden, mutta nähtäväksi jää, onnistuuko se pakottamaan myös kansallisvaltiokeskeisen politiikan kategoriat ja käytännöt liikkeeseen.

KIRJALLISUUS

- Agamben, Giorgio (2001) *Keinot vailla päämäärää*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Agier, Michel (2011) *Managing the Undesirables: Refugee Camps and Humanitarian Government*. Cambridge: Polity Press.
- Ambrosini, Maurizio (2013) *Irregular Migration and Invisible Welfare*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Amnesty (2015). *Europe's sinking shame: The failure to save refugees and migrants at sea*. Lontoo: Amnesty International.
- Anderson, Bridget (2007) Battles in Time: the Relation between Global and Labour Mobilities. Working Paper No. 55, University of Oxford. http://www.compas.ox.ac.uk/media/WP-2007-055-Anderson_Global_Labour_Mobilities.pdf (Luettu 12.10.2015)
- Anderson, Bridget (2010) Migration, Immigration Controls and the Fashioning of Precarious Workers. *Work, Employment & Society*, 24:2, 300–317.
- Anderson, Bridget (2015) Immigration and Austerity: Only Connect. <http://compasoxfordblog.co.uk/2015/09/immigration-and-austerity-only-connect/> (Luettu 20.11.2015)
- Andersson, Ruben (2014) *Illegality, Inc. Clandestine Migration and the Business of Bordering Europe*. Oakland: University of California Press.

- Andrijasevic, Rutvica (2009) Sex on the move: Gender, subjectivity and differential inclusion. *Subjectivity*, 29, 389–406.
- Andrijasevic, Rutvica (2010) From Exception to Excess: Detention and Deportations across the Mediterranean Space. Teoksessa Nicholas de Genova & Nathalie Peutz (toim.) *Deportation Regime. Sovereignty, Space, and the Freedom of Movement*. Durham: Duke University Press, 147–165.
- Anazaldua, Gloria (1987) *Borderlands / La Frontera: The New Mestiza*. San Francisco: Aunt Lute Books.
- Aradau, Claudia (2004) The Perverse Politics of Four-Letter Words: Risk and Pity in the Securitisation of Human Trafficking. *Millennium – Journal of International Studies*, 33:2, 251–277.
- Arendt, Hannah (1970) *Men in Dark Times*. New York: A Harvest Book.
- Arendt, Hannah (1973) *Origins of Totalitarianism*. San Diego: Harcourt.
- Balibar, Étienne (2002) *Politics and the Other Scene*. Lonto: Verso.
- Balibar, Étienne (2004) *We, the People of Europe? Reflections on Transnational Citizenship*. Princeton: Princeton University Press.
- Balibar, Étienne (2015) Borderland Europe and the challenge of migration. <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/etienne-balibar/borderland-europe-and-challenge-of-migration>
- Bigo, Didier (2002) Security and Immigration: Towards a Critique of the Governmentality of Unease. *Alternatives*, 27, 63–92.
- Bishop, Hywel (2013) *The politics of care and transnational mobility*. Cardiff: Cardiff University.
- Bloch, Alice (2013) Living in Fear: Rejected Asylum Seekers Living as Irregular Migrants in England. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40:10, 1–19.
- Bojadžijev, Manuela & Mezzadra, Sandro (2015) "Refugee crisis" or crisis of European migration policies? www.focaalblog.com/2015/11/12/manuela-bojadzijeve-and-sandro-mezzadra-refugee-crisis-or-crisis-of-european-migration-policies/#sthash.TP3GZo3p.dpuf (Luettu 28.11.2015)
- Brian, Tara & Laczko, Frank (2014) Counting Migrant Deaths: An International Overview. Teoksessa Brian, Tara & Laczko, Frank (toim.) *Fatal Journeys. Tracking Lives Lost during Migration*. Geneva: IOM.
- Broeders, Dennis (2007) The New Digital Borders of Europe. EU Databases and the Surveillance of Irregular Migrants. *International Sociology*, 22:1, 71–92.
- Brouwer, Evelien (2008) *Digital Borders and Real Rights: Effective Remedies for Third-Country Nationals in the Schengen Information System*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Calavita, Kitty (2005) *Immigrants at the Margins. Law, Race, and Exclusion in Southern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carens, Joseph H. (2010) *Immigrants and the Right to Stay*. Cambridge: MIT Press.
- Castles, Stephen (2006) Guestworkers in Europe: A Resurrection? *International Migration Review*, 40:4, 741–766.
- Cole, Philip (2000) *Philosophies of Exclusion. Liberal Political Theory and Immigration*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Coutin Biber, Sandra (2003) *Legalizing Moves: Salvadoran Immigrants' Struggle for U.S. Residency*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Cvajner, Martina & Sciortino, Giuseppe (2013) Theorizing Irregular Migration: The Control of Spatial Mobility in Differentiated Societies. *European Journal of Social Theory* 13:3, 389–404.
- Dauvergne, Catherine (2009) *Making People Illegal. What Globalization means for Migration and Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Genova, Nicholas (2002) Migrant "illegality" and deportability in everyday life. *Annual Review of Anthropology*, 31, 419–447.
- De Genova, Nicholas (2005) *Working the Boundaries. Race, Space, and "Illegality" in Mexican Chicago*. Durham: Duke University Press.
- De Genova, Nicholas (2013) Spectacles of Migrant "Illegality". The Scene of Exclusion, the Obscene of Inclusion. *Ethnic and Racial Studies*, 36:7, 1180–1198.
- De Giorgi, Alessandro (2010) Immigration control, post-Fordism, and less eligibility. A materialist critique of the criminalization of immigration across Europe. *Punishment & Society*, 12:2, 147–167.
- Düvell, Franck (2005) Irregular Migration: a Global, Historical and Economic Perspective. Teoksessa Franck Düvell (toim.) *Irregular migration in Europe: beyond control?* Hampshire: Palgrave Macmillan, 14–41.
- Euroopan komissio (2011) The Global Approach to

- Migration and Mobility COM/2011/0743 final. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex:52011DC0743> (Luettu 12.11.2015)
- Europpan komissio (2015a) Joint Foreign and Home Affairs Council: Ten point action plan on migration. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4813_fi.htm (Luettu 10.10.2015)
- Europpan komissio (2015b) Pakolaiskriisi: Euroopan komissio toimii suunnitelmallisesti – kysymyksiä ja vastauksia. Taustatiedote 9.9.2015. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5597_fi.htm (Luettu 10.10.2015)
- Eurostat (2015) Asylum applicants and first instance decisions on asylum applications: 2014. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/4168041/6742650/KS-QA-15-003-EN-N.pdf/b7786ec9-1ad6-4720-8a1d-430fcfc55018> (Luettu 12.11.2015)
- Feldman, Gregory (2011) *The Migration Apparatus: Security, Labor, and Policymaking in the European Union*. Palo Alto: Stanford University Press.
- Foucault, Michel (2010) *Turvallisuus, alue, väestö*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Frontex (2015a) Annual Risk Analysis 2015. http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf (Luettu 12.11.2015)
- Frontex (2015b) 540 000 migrants arrived on Greek islands in the first 10 months of 2015. <http://frontex.europa.eu/news/540-000-migrants-arrived-on-greek-islands-in-the-first-10-months-of-2015-4uH4FJ> (Luettu 25.11.2015)
- Geddes, Andrew (2005) Europe's Border Relationships and International Migration Relations. *Journal of Common Market Studies*, 43:4, 787–806.
- Geddes, Andrew (2008) *Immigration and European integration: Towards fortress Europe*. Manchester: Manchester University Press.
- Geiger, Martin & Pécoud, Antoine (2010) The Politics of International Migration Management. Teoksessa Martin Geiger & Antoine Pécoud (toim.) *The Politics of International Migration Management*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 1–20.
- Gilbert, Alan & Koser, Khalid (2006) Coming to the UK: What do Asylum-Seekers Know about the UK before Arrival? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32:7, 1209–1225.
- Goldring, Luin & Landolt, Patricia (2013) Precarious Legal Status in Canada: Theorizing Non-citizenship and Conditionality. Teoksessa Luin Goldring & Patricia Landolt (toim.) *Producing and Negotiating Non-Citizenship: Precarious Legal Status in Canada*. Toronto: University of Toronto Press, 3–30.
- Guild, Elspeth (2009) *Security and Migration in the 21st Century*. Cambridge: Polity Press.
- Göçmen Dayanışması (2015) Nafarats: trip from Turkey to Germany – Part 1.1 Basmane. <http://gocmendayanismama.org/2015/09/09/nafarats-trip-from-turkey-to-germany-part-1-1/> (Luettu 20.9.2015)
- Hammar, Tomas (1990) *Democracy and the Nation State: Aliens, Denizens, and Citizens in a World of International Migration*. Aldershot: Avebury.
- Hansen, Peo (2008) More Barbed Wire or More Immigration, or Both? EU Migration Policy in the Nexus of Border Security Management and Neoliberal Economic Growth. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, 89–101.
- Heller, Charles & Pezzani, Lorenzo & Situ Studio (2011) Report on the "Left-To-Die Boat". Forensic Architecture, Goldsmiths, University of London. <https://www.fidh.org/IMG/pdf/fo-report.pdf> (Luettu 4.9.2015)
- Human Rights Watch (2015) Hungary: New Border Regime Threatens Asylum Seekers. 19.9.2015. <https://www.hrw.org/news/2015/09/19/hungary-new-border-regime-threatens-asylum-seekers> (Luettu 15.11.2015)
- Huysmans, Jef (2000) The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*, 38:5, 751–777.
- Huysmans, Jef (2006) *The Politics of Insecurity. Fear, Migration and Asylum in the EU*. Lontoo: Routledge.
- IOM (2015) Missing Migrants Project. Latest Global Figures. <http://missingmigrants.iom.int/en/latest-global-figures> (Luettu 30.11.2015)
- Insin, Engin F. (2002) *Being Political. Genealogies of Citizenship*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Jeandesboz, Julien (2014) EU Border Control: Violence, Capture and Apparatus. Teoksessa Jansen, Yolande ym. (toim.) *The Irregularization of Migration in Contemporary Europe*. Lontoo: Rowan & Littlefield.
- Karakayali, Serhat & Rigo, Enrica (2010) Mapping the European Space of Circulation. Teoksessa Nicholas de Genova & Nathalie Peutz (toim.) *Deportation Regime. Sovereignty, Space, and the Freedom of Movement*. Dur-

- ham: Duke University Press, 123–144.
- Karantani, Rieko (2005) How History Separated Refugee and Migrant Regimes: In Search of Their Institutional Origins. *International Journal of Refugee Law*, 17:3, 517–541.
- Kasperek, Bernd (2010) Borders and Populations in Flux: Frontex' Place in the European Union's Migration Management. Teoksessa Martin Geiger & Antoine Pécoud (toim.) *The Politics of International Migration Management*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 119–140.
- Kasperek, Bernd & Speer, Marc (2015) Of Hope. Hungary and the long Summer of Migration. <http://border-monitoring.eu/ungarn/2015/09/of-hope-en/> (Luettu 18.11.2015)
- Khosravi, Shahram (2013) "Laiton" matkaaaja. *Paperittomuus ja rajojen valta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Klepp, Silja (2010) A Contested Asylum System: The European Union between Refugee Protection and Border Control in the Mediterranean Sea. *European Journal of Migration and Law*, 12:1, 1–21.
- Könönen, Jukka (2014) Pidätely elämä. Rajat prekaarisuutta tuottavana instituutiona. *Oikeus*, 43:2, 171–191.
- Long, Katy (2013) When refugees stopped being migrants: Movement, labour and humanitarian protection. *Migration Studies*, 1:1, 4–26.
- Lutterbeck, Derek (2006) Policing Migration in the Mediterranean. *Mediterranean Politics*, 11:1, 59–82.
- Malkki, Liisa (1992) National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees. *Cultural Anthropology*, 7:1, 24–44.
- Malkki, Liisa (1995) Refugees and Exile: From "Refugees Studies" to the National Order of Things. *Annual Review of Anthropology*, 24, 495–523.
- Mezzadra, Sandro (2006) Citizen and Subject. A Postcolonial Constitution for the European Union? *Situations*, 1:2, 31–42.
- Mezzadra, Sandro (2011) The gaze of autonomy: capitalism, migration and social struggles. Teoksessa Vicki Squire (toim.) *The Contested Politics of Mobility. Borderzones and Irregularity*. Lontoo: Routledge, 121–142.
- Mezzadra, Sandro & Neilson, Brett (2013) *Border as Method, or, the Multiplication of Labor*. Durham: Duke University Press.
- The Migrants' Files (2015) The human and financial cost of 15 years of Fortress Europe. <http://www.themigrants-files.com> (Luettu 15.10.2015)
- Migri (2015) Maahanmuuttovirasto jäädyttää päätöksenteon irakilaisille ja somalialaisille. Lehdistötiedote 30.9.2015. http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/maahanmuuttovirasto_jaadyttaa_paatoksenteon_irkilaisille_ja_somalialaisille_62760 (Luettu 15.10.2015)
- Mitropoulos, Angela (2007) Autonomy, Recognition, Movement. Teoksessa Stephen Shukaitis & David Graeber & Erika Biddle (toim.) *Constituent Imagination: Militant Investigations, Collective Theorization*. Oakland: AK Press, 126–135.
- Moulier Boutang, Yann (2002) *Dalla Schiavitù al lavoro salariato*. Rooma: Manifestolibri.
- Ngai, Mae (2004) *Impossible Subjects: Illegal Aliens and the Making of Modern America*. Princeton: Princeton University Press.
- Noll, Gregor (2008) Asylum, Migrants and the Informal Labour Market. Teoksessa Per Cramér, & Thomas Bull (toim.) *Swedish Studies in European Law*. Vol.2. Oxford & Portland: Hart Publishing, 1–16.
- Papadopoulou-Kourkoula, Aspasia (2008) *Transit Migration. The Missing Link Between Emigration and Settlement*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Papadopoulos, Dimitris & Stephenson, Niamh & Tsianos, Vassilis (2008) *Escape Routes. Control and Subversion in the 21st Century*. Lontoo: Pluto Press.
- Papadopoulos, Dimitris & Tsianos, Vassilis (2013) After citizenship: autonomy of migration, organisational ontology and mobile commons. *Citizenship Studies*, 17:2, 178–196.
- Peutz, Nathalie & de Genova, Nicholas (2010) Introduction. Teoksessa Nicholas de Genova & Nathalie Peutz (toim.) *Deportation Regime. Sovereignty, Space, and the Freedom of Movement*. Durham: Duke University Press, 1–32.
- Piore, Michael J. (1979) *Birds of Passage. Migrant Labor and Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rigo, Enrica (2009) *Rajojen Eurooppa*. Helsinki: Like & Tutkijaliitto.
- Rigo, Enrica (2011) Citizens despite Borders: Challenges to the Territorial Order of Europe. Teoksessa Vicki Squire (toim.) *The Contested Politics of Mobility. Borderzones and Irregularity*. Lontoo: Routledge, 199–215.

- Rodriguez, Nestor P. (1996) The Battle for the Border: Notes on Autonomous Migration, Transnational Communities, and the State. *Social Justice*, 23:3, 21–37.
- Rygiel, Kim (2011) Governing Borderzones of Mobility through E-borders: The Politics of Embodied Mobility. Teoksessa Vicki Squire (toim.) *The Contested Politics of Mobility. Borderzones and Irregularity*. Lontoo: Routledge, 143–168.
- Salmon, Christian (2015) In Ventimiglia, an un-sovereign state erects its borders. <http://www.versobooks.com/blogs/2164-in-ventimiglia-an-un-sovereign-state-erects-its-borders> (Luettu 28.11.2015)
- Sayad, Abdelmalek (2004) *The Suffering of the Immigrant*. Cambridge: Polity Press.
- Scholten, Sophie (2015) *The Privatisation of Immigration Control through Carrier Sanctions: The Role of Private Transport Companies in Dutch and British Immigration Control*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Schuster, Liza (2011a) Turning Refugees into "Illegal" Migrants: Afghan asylum seekers in Europe. *Ethnic and Racial Studies*, 34:8, 1392–1407.
- Schuster, Liza (2011b) Dublin II and Eurodac: examining the (un)intended(?) consequences. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 18:3, 401–416.
- Sharma, Nandita (2005) Anti-Trafficking Rhetoric in the Making of Global Apartheid. *National Women's Studies Association Journal*, 17:3, 88–112.
- Sharma, Nandita (2006) *Home Economics: Nationalism and the Making of 'Migrant Workers' in Canada*. Toronto: University of Toronto Press.
- Tazzioli, Martina (2014) *Spaces of Governmentality: Autonomous Migration and the Arab Uprisings*. Lontoo: Rowman & Littlefield International.
- Torpey, John (2000) *The Invention of the Passport. Surveillance, Citizenship and the State*. Cambridge: The Cambridge University Press.
- Triandafyllidou, Anna (2010) Irregular Migration in Europe in the Early 21st Century. Teoksessa Anna Triandafyllidou (toim.) *Irregular migration in Europe – myths and realities*. Farnham: Ashgate, 1–21.
- Turton, David (2003) *Conceptualizing forced migration*. RSC Working Paper No. 12. Oxford: University of Oxford.
- UNHCR (2015) Worldwide displacement hits all-time high as war and persecution increase. <http://www.unhcr.org/558193896.html> (Luettu 12.11.2015)
- Van Houtum, Henk (2010) Human blacklisting: the global apartheid of the EU's external border regime. *Environment and Planning D: Society and Space* 28, 957–976.
- Van Houtum, Henk & Roos, Pijpers (2007) The European Union as a Gated Community: The Two-Faced Border and Immigration Regime of the EU. *Antipode* 39:2, 291–309.
- Walters, William (2002) Mapping Schengenland: Denaturalizing the border. *Environment and Planning D: Society and Space*, 20:5, 561–580.
- Walters, William (2006) Border/control. *European Journal of Social Theory*, 9:2, 187–203.
- Weber, Max (1892) *Die Verhältnisse der Landarbeiter im ostelbischen Deutschland*. Berliini: Duncker & Humblot.
- Wimmer, Andreas & Glick Schiller, Nina (2002) Methodological nationalism and beyond: nation–state building, migration and the social sciences. *Global Networks*, 2:4, 301–334.